

TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen
loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.
Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje (2012)

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama (asetus 1347/1991) tutkimuseettinen neuvottelukunta edistää hyvää tieteellistä käytäntöä, ennaltaehkäisee tutkimusvilppiä, edistää tutkimuseettikkaa koskevaa keskustelua ja tiedotusta Suomessa sekä seuraa alan kansainvälistä kehitystä. Se toimii aloitteentekijänä ja lausunnonantajana tutkimuseettisissä kysymyksissä.

Neuvottelukunta laati ensimmäiset tutkimusvilppiepäilyjen käsittelemiseksi tarkoitetut kansalliset menettelyohjeet vuonna 1994. Tavoitteena oli tutkimusvilpin tunnistaminen ja yhteisen normiston vakiinnuttaminen vilppiepäilyjen käsittelemiseksi. Vuosina 1998 ja 2002 annettiin uudet ohjeistukset, ja vuonna 2012 ohjeet on jälleen uudistettu ja ajanmukaistettu.

Tutkimuseettinen ohjeistus ”Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen” eli HTK-ohje on julkaistu suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Sähköinen versio ohjeesta on tutkimuseettisen neuvottelukunnan verkkosivuilla, ja painettua ohjetta voi tilata maksutta neuvottelukunnalta.

www.tenk.fi

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje (2012)

Sisällysluettelo

Johdanto	2
Hyvä tieteellinen käytäntö	3
Hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset	4
<i>Vilppi tieteellisessä toiminnassa</i>	5
<i>Piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä</i>	6
<i>Muita vastuuttomia menetteilyjä</i>	6
Menettelyohjeet hyvän tieteellisen käytännön loukkaamista koskevien epäilyjen käsittelemiseksi	7
<i>Hyvän tieteellisen käytännön loukkaamista koskevien epäilyjen käsittelyprosessi eli HTK-prosessi</i>	8

Johdanto

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama tutkimuseettinen neuvottelukunta on yhteistyössä suomalaisen tiedeyhteisön kanssa uudistanut tutkimuseettisen ohjeen hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja sen loukkausepäilyjen käsittelemisestä eli HTK-ohjeen. Tavoitteena on edistää **hyvää tieteellistä käytäntöä** (*responsible conduct of research*) ja samalla varmistaa, että loukkausepäilyt voidaan käsitellä asiantuntevasti, oikeudenmukaisesti ja mahdollisimman nopeasti.

HTK-ohje antaa kaikille tutkimuksen harjoittajille mallin hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Ohjeen vaikuttavuus perustuu tiedeyhteisön vapaaehtoiseen sitoumukseen noudattaa ohjetta ja edistää tutkimuseettisten periaatteiden tunnetuksi tekemistä. HTK-ohjetta noudatetaan Suomessa kaikilla tieteenaloilla, ja luettelo siihen sitoutuneista organisaatioista on tutkimuseettisen neuvottelukunnan verkkosivuilla.

Ohjeen tavoitteena on hyvän tieteellisen käytännön edistäminen ja tieteellisen epärehellisyden ennaltaehkäiseminen tutkimusta harjoittavissa organisaatioissa, kuten yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa. Niiden tulee soveltuvin osin noudattaa ohjetta myös yritysten ja muiden tahojen kanssa tehtävässä kansallisessa ja kansainvälisessä tutkimusyhteistyössä.

HTK-ohjeen lähtökohtana on, että hyvän tieteellisen käytännön edistäminen samoin kuin tieteelliseen tutkimukseen kohdistuvien hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyjen käsitteleminen kuuluvat ennen muuta tieteellistä tutkimusta harjoittaville organisaatioille. Kun selvitys on saatu päätökseen tutkimusorganisaatiossa, päätökseen tyytymätön osapuoli voi pyytää asiasta tutkimuseettisen neuvottelukunnan lausunnon. Muutoin neuvottelukunta keskittyy toiminnassaan hyvän tieteellisen käytännön edistämiseen sekä yleisen ohjeistuksen laatimiseen ja tunnetuksi tekemiseen yhteistyössä tutkimusorganisaatioiden kanssa.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on HTK-ohjeen lisäksi julkaissut ohjeen ”Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi” sekä laatinut yhdessä tiedeyhteisön kanssa ”Tutkijan ansioluettelomallin”.

Suomessa on vakiintunut tapa käyttää sanaa **tutkimuseettikka** yläkäsitteenä laajassa merkityksessä siten, että sillä tarkoitetaan kaikkia tutkimukseen ja tieteeseen liittyviä eettisiä näkökulmia ja arviointeja. Tästä käytetään (Suomessa) yleensä englanninkielistä termiä **research ethics**. Tässä HTK-ohjeessa tutkimuseetiikalla tarkoitetaan eettisesti vastuullisten ja oikeiden toimintatapojen noudattamista ja edistämistä tutkimustoiminnassa sekä tieteeseen kohdistuvien loukkausten ja epärehellisyden tunnistamista ja torjumista kaikilla tieteenaloilla. Tästä tutkimuseettisen neuvottelukunnan toimialueesta käytetään englanniksi yleensä nimitystä **research integrity**, jolla korostetaan tutkijalta kaikessa tieteellisessä tutkimustyössä edellytettävää rehellisyyttä ja rehtyyttä. Kansainvälisen käytännön mukaisesti tutkimuseettisen neuvottelukunnan englanninkielinen nimi on vuonna 2012 muutettu muotoon Finnish Advisory Board on Research Integrity.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta ei puutu tieteenalakohtaisten normistojen rikkomuksiin, ellei samalla ole kyse HTK-ohjeessa mainitusta loukkauksesta. Neuvottelukunta ei myöskään käsittele lainsäädännön, kuten tekijänoikeus- tai patenttilain, rikkomusepäilyjä.

Koska tutkimuseettinen neuvottelukunta rajaa lausuntonsa tutkimuseettisiin kysymyksiin, otetaan lausunnoissa kantaa vain siihen, onko HTK-tutkinta suoritettu tämän ohjeen mukaisesti ja onko hyvää tieteellistä käytäntöä loukattu. Sen sijaan neuvottelukunta ei ota kantaa esimerkiksi tieteellisiin mielipide-eroihin, koulukuntakiistoihin tai ammattieettisiin kysymyksiin.

Joillakin aloilla on omia eettisiä normistoja ja toimieliimiä, kuten valtakunnallinen sosiaali- ja terveystieteiden neuvottelukunta (ETENE), valtakunnallinen lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta (TUKIJA) ja biotekniikan neuvottelukunta (BTNK), jotka voivat antaa yksityiskohtaisempia ammattieettisiä ohjeita esimerkiksi tutkijan ja tutkimuksen kohteen välisestä suhteesta. Lisäksi on alueellisia ja paikallisia tutkimuseettisiä toimikuntia muun muassa sairaaloiden, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteydessä.

Myös kansainvälisesti käydään vilkasta keskustelua yhteisistä tutkimuseettisistä periaatteista ja siitä, kuinka hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset voidaan tunnustaa. Yhteisesti luotuja säännöstöjä ovat esimerkiksi The European Code of Conduct for Research Integrity (European Science Foundation ESF & ALL European Academies ALLEA 2011), Singapore Statement on Research Integrity (World Conference on Research Integrity 2010, Singapore), Vancouver-ohjeistona tunnettu Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals (International Committee of Medical Journal Editors, ICMJE) sekä Code of Conduct and Best Practice Guidelines for Journal Editors (Committee on Publication Ethics, COPE 2011).

HTK-ohje on linjauksiltaan sopusoinnussa kansainvälisten ohjeistojen kanssa, mutta sisältää lisäksi ohjeet Suomessa noudatettavasta HTK-loukkausepäilyjen tutkintamenettelystä.

Hyvä tieteellinen käytäntö

Tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa ja sen tulokset uskottavia vain, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Hyvää tieteellistä käytäntöä koskevien ohjeiden soveltaminen on tutkijayhteisön itsesääntelyä, jolle lainsäädäntö määrittelee rajat. Hyvä tieteellinen käytäntö on myös osa tutkimusorganisaatioiden laatuvarmistusta.

Tutkimusetiikan näkökulmasta hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä lähtökohtia ovat:

1. Tutkimuksessa noudatetaan tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja eli rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa.
2. Tutkimukseen sovelletaan tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Tutkimuksessa toteutetaan tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta ja vastuullista tiedeviestintää tutkimuksen tuloksia julkaistaessa.
3. Tutkijat ottavat muiden tutkijoiden työn ja saavutukset asianmukaisella tavalla huomioon niin, että he kunnioittavat muiden tutkijoiden tekemää työtä ja viittaavat heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla ja antavat heidän saavutuksilleen niille kuuluvan arvon ja merkityksen omassa tutkimuksessaan ja sen tuloksia julkaistessaan.
4. Tutkimus suunnitellaan ja toteutetaan ja siitä raportoidaan sekä siinä syntyneet tietoaineistot tallennetaan tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla.
5. Tarvittavat tutkimusluvut on hankittu ja tietyillä aloilla vaadittava eettinen ennakoarviointi on tehty.
6. Tutkimushankkeessa tai tutkimusryhmässä sovitaan ennen tutkimuksen aloittamista tai tutkijoiden rekrytointia kaikkien osapuolten - niin työnantajan, vastuullisen tutkijan (*principal investigator*) kuin ryhmän jäsenten - oikeudet, tekijyyttä koskevat periaatteet, vastuut ja velvollisuudet sekä aineistojen säilyttämistä ja käyttöoikeuksia koskevat kysymykset kaikkien osapuolten hyväksymällä tavalla. Tutkimuksen edetessä sopimuksia voidaan tarkentaa.

7. Rahoituslähteet ja tutkimuksen suorittamisen kannalta merkitykselliset muut sidonnaisuudet ilmoitetaan asianosaisille ja tutkimukseen osallistuville ja raportoidaan tutkimuksen tuloksia julkaistaessa.
8. Tutkijat pidättäytyvät kaikista tieteeseen ja tutkimukseen liittyvistä arviointi- ja päätöksentekotilanteista, jos on syytä epäillä heidän olevan esteellisiä.
9. Tutkimusorganisaatioissa noudatetaan hyvää henkilöstö- ja taloushallintoa sekä otetaan huomioon tietosuojaa koskevat kysymykset.

Tutkijoiden tulee noudattaa edellä mainittuja käytäntöjä myös toimiessaan opettajina ja ohjaajina, tutkimustyöpaikan tai -rahoituksen hakijoina sekä muissa oman alan asiantuntijatehtävissä niin tieteellisissä kuin tiedeyhteisön ulkopuolisissakin yhteyksissä.

Käytännöt koskevat tutkimustoiminnan ohella opetusmateriaaleja, kirjallisesti ja suullisesti annettuja lausuntoja, arviointeja, ansio- ja julkaisuluetteloita sekä yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen tilanteita niin painetuissa kuin sähköisissäkin julkaisukanavissa, myös sosiaalisessa mediassa.

Hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta vastaa ensisijaisesti jokainen tutkija ja tutkimusryhmän jäsen itse. Vastuu kuuluu kuitenkin myös koko tiedeyhteisölle: tutkimusryhmille ja niiden vastuullisille tutkijoille, tutkimusyksiköiden johtajille sekä tutkimusta harjoittavien organisaatioiden johdolle.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tulee huolehtia siitä, että hyvään tieteelliseen käytäntöön perehdyttäminen ja tutkimusetiikan opettaminen ovat kiinteä osa niiden antamaa perus- ja jatkokoulutusta. Tutkimuslaitosten tulee puolestaan huolehtia siitä, että niiden henkilökunnalle on tarjolla tutkimusetiikkaan liittyvää koulutusta. Jokaisen tutkijankoulutusta antavan yksikön tehtävänä on lisäksi käsitellä koulutusalan mukaisia hyvän tieteellisen käytännön erityiskysymyksiä osana tutkijankoulutusohjelmaansa. Hyvän tieteellisen käytännön turvaamiseksi korkeakoulujen tulee tarjota tutkimuseettistä täydennyskoulutusta myös opettajille ja opinnäytetöiden ohjaajille, tutkijoille, tutkimusryhmän johtajille sekä muille asiantuntijoille.

Suomessa toimivat tieteelliset seurat voivat omalta osaltaan edistää hyvän tieteellisen käytännön vaalimista esimerkiksi tieteellisten julkaisujen vertaisarviointijärjestelmän avulla. Myös tutkimusta rahoittavat tahot kuten säätiöt, rahastot, Suomen Akatemia ja Tekes voivat vaikuttaa siihen, että niiden tukemissa hankkeissa sitoudutaan hyvään tieteelliseen käytäntöön ja mahdollisuuksien mukaan HTK-ohjeeseen hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyjen käsittelystä.

Hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset

Tutkijan ammattitaito edellyttää kunkin tieteenalan tiedollista ja menetelmällistä hallintaa sekä tutkimuseettisesti kestäviä toimintatapoja.

Tieteenalan huono hallinta ja huolimattomuus tutkimuksen suorittamisessa, tulosten kirjaamisessa, säilyttämisessä ja raportoinnissa ovat merkki huonosta tutkijan ammattitaidosta, ja ne heikentävät tutkijan saamien tulosten luotettavuutta ja voivat jopa mitätöidä tutkimuksen. Tiedolliset puutteet ja huolimattomuus eivät kuitenkaan välttämättä merkitse, että tutkijan ammatillinen toiminta olisi tutkimuseettisesti kyseenalaista.

Hyvän tieteellisen käytännön loukkauksilla tarkoitetaan epäeettistä ja epärehellistä toimintaa, joka vahingoittaa tieteellistä tutkimusta ja pahimmillaan mitätöi sen tulokset. Hyvän tieteellisen käytännön loukkauksina arvioitavat teot ovat tahallisia tai huolimattomuudesta tehtyjä.

Tällaisten rikkomusten yksityiskohtainen ja yksiselitteinen määrittäminen on vaikeaa, mutta esimerkkien avulla voidaan luonnehtia, millainen toiminta on eettisesti vastuutonta.

Hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset jaotellaan kahteen kategoriaan, jotka ovat:

- **vilppi tieteellisessä toiminnassa**
- **piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä.**

Vilppi ja piittaamattomuus voivat ilmetä sekä tutkimuksen suunnittelussa ja tekemisessä että tutkimustulosten ja johtopäätösten esittämisessä. Epäilyt piittaamattomuudesta ja vilpistä käsitellään hyvän tieteellisen käytännön loukkaamista koskevien epäilyjen käsittelyprosessissa eli **HTK-prosessissa**. Sen lisäksi, että piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja vilppi tieteellisessä toiminnassa ovat hyvän tieteellisen käytännön vastaisia, ne voivat olla myös lainvastaisia tekoja.

Vilpin ja piittaamattomuuden lisäksi tiedeyhteisössä voi esiintyä muita tutkimuseettisesti vastuuttomia menettelyjä. Aidot tieteelliset tulkinta- ja arviointierimielisyydet sitä vastoin ovat osa tieteellistä keskustelua eivätkä loukkaa hyvää tieteellistä käytäntöä.

Vilppi tieteellisessä toiminnassa

Vilppi tieteellisessä toiminnassa merkitsee tiedeyhteisön ja usein myös päätöksentekijöiden harhauttamista. Se on väärin tietojen tai tulosten esittämistä tiedeyhteisölle tai niiden levittämistä esimerkiksi julkaisussa, tieteellisessä kokouksessa pidettävässä esitelmässä, julkaistavaksi tarkoitettussa käsikirjoituksessa, oppimateriaalissa tai rahoitushakemuksessa. Vilppiä on myös toisten tutkijoiden tekemän työn anastaminen tai esittäminen omana tutkimuksena. Vilppi jaetaan neljään alakategoriaan.

- **Sepittämisellä** (*fabrication*) tarkoitetaan tekaistujen havaintojen esittämistä tiedeyhteisölle. Sepitettyjä havaintoja ei ole tehty tutkimusraportissa kuvatulla tavalla tai menetelmillä. Sepittämistä on myös tekaistujen tulosten esittäminen tutkimusraportissa.
- **Havaintojen vääristelyllä** (*falsification, misrepresentation*) tarkoitetaan alkuperäisten havaintojen tarkoituksellista muokkaamista tai esittämistä niin, että havaintoihin perustuva tulos vääristyy. Tulosten vääristelyllä tarkoitetaan tieteellisesti perusteetonta tutkimustulosten muuttamista tai valikointia. Vääristelyä on myös johtopäätösten kannalta olennaisten tulosten tai tietojen esittämättä jättäminen.
- **Plagioinnilla** (*plagiarism*) eli luvottomalla lainaamisella tarkoitetaan jonkun toisen julkituoman tutkimussuunnitelman, käsikirjoituksen, artikkelin tai muun tekstin tai sen osan, kuvallisen ilmaisun tai käännöksen esittämistä omana. Plagiointia on sekä suora että mukaillen tehty kopiointi.
- **Anastamisella** (*misappropriation*) tarkoitetaan toisen henkilön tutkimustuloksen, -idean, -suunnitelman, -havaintojen tai -aineiston oikeudetonta esittämistä tai käyttämistä omassa nimissä.

Kansainvälisissä ohjeissa vilppikategorioita on yleensä kolme eli niin sanottu FFP-kolmijako: sepittäminen (*fabrication*), vääristely (*falsification*) ja plagiointi (*plagiarism*). Suomessa jaottelu on haluttu pitää kattavampana ja analyttisempänä, ja anastaminen on erotettu plagioinnista omaksi kategoriakseen.

Piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä

Piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä ilmenee törkeinä laiminlyönteinä (*gross negligence*) ja holtittomuutena tutkimustyön eri vaiheissa. Sellaisia ovat:

- muiden tutkijoiden osuuden vähättely julkaisuissa, kuten mainitsematta jättäminen, sekä puutteellinen tai epäasiallinen viittaaminen aikaisempiin tutkimustuloksiin
- tutkimustulosten tai käytettyjen menetelmien huolimaton ja siten harhaanjohtava raportointi
- tulosten ja tutkimusaineistojen puutteellinen kirjaaminen ja säilyttäminen
- samojen tulosten julkaiseminen useita kertoja näennäisesti uusina (eli niin sanottu itsensä plagiointi)
- tiedeyhteisön johtaminen muulla tavoin harhaan oman tutkimustyön suhteen.

Muita vastuuttomia menettelyjä

Tutkimustyössä voi esiintyä myös muita vastuuttomia menettelyjä. Esimerkkeinä voidaan mainita:

- tekijyyden manipulointi esimerkiksi sisällyttämällä tutkimukseen osallistumattomia henkilöitä tekijäluetteloon tai niin sanotun haamukirjoittajan tekemän työn hyväksyminen tutkijan omiin nimiin
- omien tieteellisten ansioiden paisuttelu esimerkiksi ansioluettelossa tai sen käännösversioissa, julkaisuluettelossa tai omilla verkkosivuilla
- tutkimuksen lähdeluettelon paisuttelu tutkimusviittausten määrän keinotekoiseksi lisäämiseksi
- toisen tutkijan työn viivyttäminen esimerkiksi referee-toiminnan avulla
- perätön ilmianto HTK-loukkauksesta
- toisen tutkijan työn muu epäasiallinen vaikeuttaminen
- yleisön harhauttaminen esittämällä julkisuudessa harhaanjohtavia tai vääristeleviä tietoja omasta tutkimuksesta, sen tuloksista, tulosten tieteellisestä merkityksestä tai niiden sovellettavuudesta.

Vakavimmillaan tällaiset menettelyt voivat täyttää edellä mainitut HTK-loukkauksen kriteerit.

Menettelyohjeet hyvän tieteellisen käytännön loukkaamista koskevien epäilyjen käsittelemiseksi

Yhteiskunnan, tiedeyhteisön ja tutkijoiden etujen mukaista on, että tutkimuseettiset epäilyt selvitetään. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatima HTK-ohje on suomalaisen tiedeyhteisön sisäinen eettinen ohje hyvän tieteellisen käytännön loukkauksia koskevien epäilyjen käsittelemiseksi yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa, tutkimuslaitoksissa ja muissa tutkimusta harjoittavissa organisaatioissa. Tieteellistä tutkimusta harjoittavat organisaatiot sitoutuvat allekirjoituksellaan noudattamaan kyseistä menettelyä, jos epäillään hyvää tieteellistä käytäntöä loukatun.

Ohjetta sovelletaan hyvän tieteellisen käytännön loukkauksia koskevien epäilyjen tutkinnassa. Sitä sovelletaan paitsi tieteelliseen tutkimus- ja julkaisutoimintaan myös tieteelliseen työhön välittömästi liittyvään muuhun kirjalliseen toimintaan julkaisumuodosta riippumatta, kuten oppikirjoihin, rahoitus- ja hankehakemuksiin, posteresityksiin, tieteellisten opinnäytteiden arviointeihin ja niin sanottuihin referee-lausuntoihin.

Myös maisteritasoisen, mukaan lukien ammattikorkeakoulujen ylemmät tutkinnot, tai sitä korkeamman oppiarvon saavuttamiseksi tehtyihin tieteellisiin opinnäytteisiin kohdistuvat HTK-loukkausepäilyt tutkitaan näiden ohjeiden mukaan, vaikka opinnäytettä ei olisi julkaistu. Jos opinnäytteen hyväksymisestä ei ole tehty päätöstä tai väittelijälle ei ole myönnetty väittelylupaa, voi oppilaitos tutkia epäilyn myös muun menettelyn avulla, jos epäily ei vaadi näiden ohjeiden mukaista tutkintaa.

Tutkimusvilppi ja piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä eivät tekoina vanhennu. Oppi- tai tutkimuslaitos voi kuitenkin päättää, ettei HTK-tutkintaa suoriteta, jos väitetystä loukkauksesta on kulunut niin pitkä aika, ettei tutkinnalla ole merkitystä tutkimuseettisesti kestävien käytäntöjen, tutkimuksen laadun varmistamisen eikä muiden oikeusturvan kannalta. Päätöksestä voi pyytää lausuntoa tutkimuseettiseltä neuvottelukunnalta (ks. HTK-prosessin ohje).

Menettelyohjeiden lisäksi HTK-loukkausten tutkinnassa tulee ottaa huomioon yleinen lainsäädäntö. HTK-loukkaustutkinnassa ei selvitetä rikosoikeudellisia, tekijänoikeudellisia, työoikeudellisia eikä muita oikeudellisia kysymyksiä, joita voi myös liittyä väitettyyn loukkaukseen.

Hyvän tieteellisen käytännön loukkausten tutkintaprosessi on kolmiportainen:

- kirjallinen ilmoitus
- esiselvitys
- varsinainen tutkinta.

Menettelyn keskeisimmät oikeusturvaan olennaisesti vaikuttavat tekijät ovat:

- käsittelyn oikeudenmukaisuus ja puolueettomuus
- kaikkien osapuolten kuuleminen
- käsittelyn asiantuntevuus ja nopeus.

Tämä edellyttää, että menettelyn jokainen vaihe dokumentoidaan huolellisesti ja että asianosaisten tiedonsaantioikeutta sekä muita menettelyyn liittyviä oikeuksia kunnioitetaan. Jos menettelyn osapuoli ei hallitse suomea tai ruotsia riittävästi, käytetään tutkinnassa, kuten kuulemistilaisuuksissa ja asiakirjoissa, osapuolen kanssa käytettyä työkieltä.

Yliopiston rehtorilla - tai yliopiston niin päättäessä kanslerilla -, ammattikorkeakoulun rehtorilla tai tutkimusorganisaation ylimmällä johtajalla on vastuu menettelyohjeen noudattamisesta, ja hän vastaa päätöksenteosta koko prosessin ajan. Päätöksentekoa ei voi siirtää toiselle.

Hyvän tieteellisen käytännön loukkausta koskeva ilmoitus on tehtävä siihen tutkimus- tai oppilaitokseen, jossa tutkimus on pääasiallisesti suoritettu. Jos epäily (tai epäilyt) on työskennellyt monessa eri tutkijayhteisössä,

edellyttää epäilyn käsittely yhteistyötä eri organisaatioiden välillä, ja niiden on sovittava siitä, miten tutkinta toimitetaan.

HTK-tutkintamenettelyssä on noudatettava hallintolain (434/2003) periaatteita. Niissä määritellään muun muassa hyvän hallinnon perusteet ja esteellisyyserusteet.

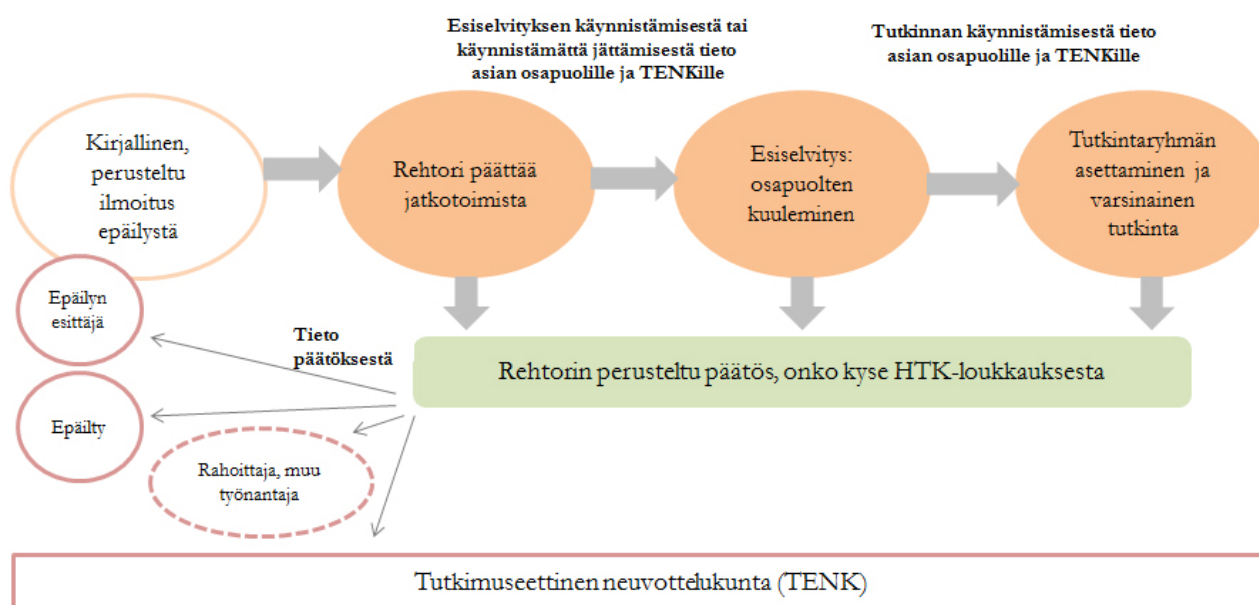
Hyvän tieteellisen käytännön loukkausta koskevasta epäilystä ja siihen liittyvistä päätöksistä HTK-prosessin eri vaiheissa on tehtävä ilmoitus tutkimuseettiselle neuvottelukunnalle, jotta se voi seurata ohjeistuksen noudattamista ja tutkimuseettikan tilaa Suomessa. Vaikka kaikki viranomaisille lähetetyt tai niiden tuottamat asiakirjat ovat julkisuuslain (621/1999) nojalla pääsääntöisesti julkisia, tulee tutkimusorganisaatioiden ottaa huomioon tietoja koskevat salassapitovelvoitteet lähettäessään asiakirjoja neuvottelukunnalle.

Kansainvälisissä yhteishankkeissa, joissa on mukana suomalaisissa tutkimusyhteisöissä toimivia tutkijoita, voidaan tutkinta tämän ohjeen estämättä suorittaa erityistapauksissa myös hanketta hallinnoivan ulkomaisen organisaation soveltaman ohjeistuksen pohjalta. Hankkeessa mukana olevan suomalaisen osapuolen tulee myötävaikuttaa siihen, että loukkausepäily selvitetään asianmukaisella tavalla.

Lisätietoja HTK-ohjeen soveltamisesta antaa tutkimuseettisen neuvottelukunnan pääsihteeri.

Hyvän tieteellisen käytännön loukkauksia koskevien epäilyjen käsittelyprosessi eli HTK-prosessi

Kaavio 1. HTK-prosessi

Rehtorin päätökseen, esiselvityksessä tai tutkinnassa noudatettuihin menettelytapoihin tai loppuraportin johtopäätöksiin tyytymätön osapuoli voi pyytää lausuntoa TENKiltä 6 kk:n kuluessa päätöksestä

1. Epäily hyvän tieteellisen käytännön loukkauksesta tulee saattaa rehtorin tai muun päätöksenteosta edellä sanotun mukaisesti vastaavan henkilön (jatkossa rehtori) tietoon **kirjallisella ilmoituksella**. Ilmoitus tehdään siihen organisaatioon, jossa epäilyksen alainen toiminta on tekeillä tai tehty. Ilmoituksessa on yksilöitävä, millaisesta hyvän tieteellisen käytännön loukkauksesta on kysymys ja epäily on perusteltava. Ilmoitusta ei voi tehdä nimettömänä.

Rehtori voi ottaa myös muuta kautta tietoonsa tulleen epäilyn tutkittavakseen. Myös tutkimuseettinen neuvottelukunta voi ehdottaa tietoonsa tulleen epäilyn tutkimista kyseisessä organisaatiossa.

2. Rehtori päättää **esiselvityksen** käynnistämisestä. Esiselvitys voidaan jättää käynnistämättä, jos

- ilmoitettu loukkausepäily ei kuulu HTK-ohjeen soveltamisalaan, vaan kyse on muun tyyppisestä ongelmasta
- ilman lisätoimia on selvää, että ilmoitus on perätön tai
- siihen on muu perusteltu syy, kuten esiselvityksen aloittaminen toisessa tutkimusorganisaatiossa.

Perusteltu päätös siitä, ettei esiselvitystä käynnistetä, pitää saattaa epäilyn esittäjän ja epäillyn sekä tutkimuseettisen neuvottelukunnan tietoon. Päätökseen tyytymätön osapuoli voi pyytää **tutkimuseettisen neuvottelukunnan lausunnon kuuden kuukauden kuluessa** siitä, kun on saanut tiedon päätöksestä (ks. kohta 12).

Jos esiselvitys päätetään käynnistää, on selvityksen aloittamisesta ja sen perusteista ilmoitettava viipymättä epäilyn esittäjälle ja epäillylle sekä tutkimuseettiselle neuvottelukunnalle.

3. Esiselvityksen tarkoituksena on alustavasti kartoittaa ilmoituksessa esitettyjen loukkausepäilyjen aiheellisuus ja niiden tueksi esitetyt perusteet. Esiselvityksen yhteydessä **kuullaan ilmoituksen tekijää, epäiltyä ja tarpeen mukaan asiantuntijoita** ja muita henkilöitä. Esiselvitys on tehtävä kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta, jollei ole erityisiä syitä, joiden vuoksi selvitykseen tarvitaan pitempi aika.

4. Jos epäily osoittautuu esiselvityksen perusteella aiheettomaksi, rehtori tekee perustellun päätöksen asian käsittelyn lopettamisesta. Päätös tulee antaa tiedoksi epäilyn kohteelle ja epäilyn esittäjälle sekä tutkimuseettiselle neuvottelukunnalle, ja se voidaan epäillyn toivomuksesta ja muutoinkin tarvittaessa julkaista.

Päätöksessä on mainittava, että päätökseen tyytymätön osapuoli voi pyytää asiasta **tutkimuseettisen neuvottelukunnan lausunnon kuuden kuukauden kuluessa** siitä, kun on saanut tiedon päätöksestä (ks. kohta 12).

Jos todetaan, että HTK-loukkaussyytöksiä on esitetty perusteettomasti, rehtori päättää mahdollisista seuraamuksista.

5. Jos esiselvityksen jälkeen on edelleen syytä epäillä piittaamattomuutta hyvästä tieteellisestä käytännöstä tai vilppiä tieteellisessä toiminnassa, rehtorin on käynnistettävä **varsinainen tutkinta**. Sen toimittaminen on tarpeetonta, jos jo esiselvitys on osoittanut, että HTK-loukkaus on tapahtunut ja epäilty tyytyy esiselvitykseen eikä muutoin ole erityistä syytä toimittaa tutkintaa. Tällöin rehtori antaa kohdassa 9 mainitun päätöksen esiselvityksen perusteella.

Tutkinta on kuitenkin syytä tehdä, jos esiselvityksessä on syntynyt epäily ilmoitettua laajemmasta vilpistä.

6. Varsinaista tutkintaa varten rehtori perustaa **tutkintaryhmän** ja pyytää siihen jäseniksi asiantuntijat, joista yksi nimitään ryhmän johtajaksi. Tutkintaryhmässä tulee olla edustettuna asianomaisen tieteenalan ja juridiikan sekä muu tarvittava asiantuntemus. Ryhmässä on oltava vähintään kaksi henkilöä tutkinnan suorittavan organisaation ulkopuolelta. Tutkintaryhmän nimittämisessä ja toiminnassa noudatetaan hallintolain yleisiä esteellisyysperiaatteita. Tutkinnan aloittamisesta on informoitava asianosaisia ja tutkimuseettistä neuvottelukuntaa.

7. Tutkinta tulee suorittaa mahdollisimman nopeasti ja sen eri vaiheet, kuten asianosaisten kuulemiset, on dokumentoitava tarkasti. Jos tutkintaryhmä ei ole saanut tutkintaa päätökseen kuuden kuukauden kuluessa toimeksiannosta, sen on annettava tästä raportti rehtorille, joka päättää tarvittavasta lisäajasta.

8. Tutkintaryhmän on annettava työstään **loppuraportti**. Raportissa tulee olla:

- a. selostus tapahtumain kulusta ennen tutkintaryhmän asettamista, kuten kuvaus tutkimuksesta tai toiminnasta, josta epäily on esitetty sekä epäilyn perusteet
- b. selostus tutkintaryhmän toiminnasta ja osapuolten kuulemisesta
- c. tutkintaryhmän perusteltu arvio siitä, onko epäilty toiminta kunkin kirjallisessa ilmoituksessa yksilöidyn epäilyn osalta vilppiä tai piittaamattomuutta hyvästä tieteellisestä käytännöstä sekä, jos rikkomus on havaittu, perusteltu arvio hyvän tieteellisen käytännön loukkauksen luonteesta, vakavuudesta ja toistumisesta
- d. tarvittaessa luettelo tutkimusaineistoista, -tuloksista ja julkaisuista, joihin tutkintaryhmä katsoo sisältyvän vilppiä tai piittaamattomuutta hyvästä tieteellisestä käytännöstä
- e. ehdotus loppuraportin johtopäätösten julkaisemisesta kohdan 9 mukaisesti sekä mahdolliset ehdotukset loukkauksen seurausten korjaamiseksi.

Rehtori pyytää vastineet loppuraportista epäillyltä ja epäilyn esittäjältä.

9. Rehtori päättää, onko hyvän tieteellisen käytännön loukkaus tapahtunut. Päätöksessä on mainittava, että päätökseen tyytymätön osapuoli voi pyytää asiasta **tutkimuseettiseltä neuvottelukunnalta lausunnon kuuden kuukauden kuluessa** päätöksestä (ks. kohta 12).

Jos hyvän tieteellisen käytännön loukkaus on tapahtunut, loukkauksen johdosta määrättävän seuraamuksen on oltava oikeudenmukaisessa suhteessa loukkauksen vakavuuteen.

Jos tutkinnassa todetaan, että kyseessä on vilppi tieteellisessä toiminnassa, tutkintaraportin johtopäätökset on pyrittävä julkistamaan tutkintaryhmän sopivaksi katsomalla tavalla ja mahdollisuuksien mukaan ainakin siinä julkaisukanavassa, missä vilpillisen tutkimuksen tulokset tai vilpillisin keinoin aikaansaatu tuotos on jo saatettu julkisuuteen.

Tämän lisäksi todettu HTK-loukkaus voi johtaa muihin seuraamuksiin, joihin rehtori on oikeutettu tai velvollinen esimerkiksi hallinto-, rikos- tai työoikeudellisen lainsäädännön nojalla tai sopimusoikeudellisilla perusteilla.

10. Jos tutkinnan lopputuloksena on, että epäilty ei ole loukannut hyvää tieteellistä käytäntöä, on päätös toimitettava epäillylle ja epäilyn esittäjälle. Lisäksi tutkinnan lopputulos on pyrittävä julkaisemaan sopivassa julkaisukanavassa, jos epäilty niin haluaa tai siihen on muuta syytä.

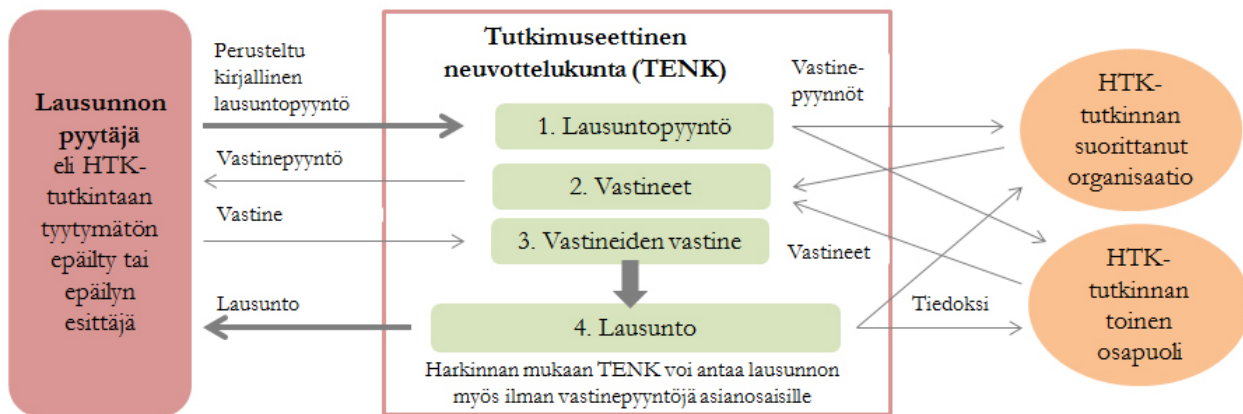
11. Jos epäilty työskentelee muussa tutkimusorganisaatiossa kuin siinä, jossa epäilyä on käsitelty, tai tekee tutkimusta ulkopuolisella rahoituksella, tutkinnan loppuraportti on toimitettava myös tälle työnantajalle tai tutkimuksen rahoittajalle.

12. Asianosainen, joka on tyytymätön rehtorin päätökseen, esiselvityksessä tai tutkinnassa noudatettuihin menettelytapoihin tai loppuraportin johtopäätöksiin, voi pyytää asiasta **lausuntoa** tutkimuseettiseltä neuvottelukunnalta. Pyyntö on perusteltava, ja siinä on yksilöitävä ne kysymykset, joista lausuntoa pyydetään. Jos selvitysprosessi on kesken, ei välivaiheiden toimenpiteistä tai päätöksistä voi pyytää lausuntoa. Lausuntoa on pyydetävä **viimeistään kuuden kuukauden kuluttua päätöksestä**.

Neuvottelukunnan on käsiteltävä asia sille toimitettujen asiakirjojen pohjalta viivytyksettä ja viimeistään viiden kuukauden kuluessa lausuntopyynnön saapumisesta sekä annettava asiasta neuvottelukunnan puoleen kääntyneelle osoitettu lausunto, joka saatetaan tiedoksi rehtorille ja asianosaisille.

Lausuntoa laatiessaan tutkimuseettinen neuvottelukunta pyytää tarvittaessa kirjallisen vastineen lausuntopyyntöön asian osapuolilta ja siltä organisaatiolta, jonka päätökseen tai menettelytapoihin lausunnon pyytäjä on tyytymätön. Lausunnon pyytäjälle annetaan mahdollisuus kommentoida näitä vastineita. Neuvottelukunnan lausunto ja sen laatimisessa käytetyt asiakirjat liitteineen ovat pääsääntöisesti julkisia lausunnon antamisen jälkeen.

Kaavio 2. **TENKin lausuntoprosessi**

Tutkimuseettinen neuvottelukunta voi lausunnossaan ehdottaa rehtorille lisätutkinnan suorittamista, jos esiselvitysaineisto, varsinaisen tutkinnan loppuraportti tai jonkun asianomaisen lausuntopyynnössään esittämät seikat antavat neuvottelukunnan näkemyksen mukaan siihen aiheutta.

Painavista syistä tutkimuseettinen neuvottelukunta voi myös oma-aloitteisesti, ilman lausuntopyyntöä, ehdottaa tutkinnan täydentämistä.

Neuvottelukunta ei osallistu esiselvityksien eikä tutkintojen tekemiseen eikä järjestä kuulemistilaisuuksia.

Ohjeet lausuntopyynnön laatimiseksi löytyvät tutkimuseettisen neuvottelukunnan verkkosivuilta www.tenk.fi.

TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA

www.tenk.fi